

Skellefteå Kraft AB  
931 80 Skellefteå

Att: Johanna Normark  
johanna.normark@skekraft.se

## **Sportfiskarnas yttrande gällande ”Underlag för samråd avseende fiskvandringssåtgärder i Hednäs kraftverk, 2017-12-05”**

### **Bakgrund hämtad från det föreliggande samrådsunderlaget**

”Åbyälvens avrinningsområde sträcker sig från Arvidsjaurs kommun i södra Norrbotten ned till Åbyfjärden i Bottenviken mellan städerna Piteå och Skellefteå. Älven utgör natura 2000-område och har bl.a. självreproducerande bestånd av lax.

Ungefär 41 km uppströms älvens mynning i havet ligger Hednäs kraftverk. Kraftverket ägs och drivs av Skellefteå Kraft AB och är beläget på fastigheten Hedfors 1:21 i Skellefteå kommun.” och ”Befintlig fiskväg mynnar i utloppskanalen i nedströms anslutning till kraftverket. Vid upprepade tillfällen har dock inträffat att fisk vandrat upp i spillfåran i samband med spill. Svårigheter för fisk att hitta in i fiskvägen har senaste åren tydliggjorts i samband med bl.a. provtappningar och bristande funktion att vandra igenom fiskvägen har tydliggjorts i andra undersökningar. Norconsult AB konstaterade 2015 att fiskvandring förbi dammen måste tillgängliggöras från spillfåran. Vidare konstaterades också att en förbättring av nedströms vandring kräver att nuvarande anordning för fiskavledning byts ut mot s.k. alfa- eller betagaller.” samt ”Skellefteå Kraft avser att ersätta nuvarande fiskväg och fiskavledning med helt nya konstruktioner. För förbättrande av **uppströms** vandring avser Skellefteå Kraft att

1. anlägga en fysisk barriär i utloppskanalen som förhindrar fisk att simma mot turbinutloppet
2. införa vattenföring i spillfåran för att anlocka fisk från barriären i utloppskanalen till spillfåran
3. genomföra substratåtgärder i spillfåran för att förbättra anlockning och passerbarhet
4. anlägga omlöp för vandring från spillfåran förbi damm. För att förbättra utloppsförhållanden, anlockning och vandringsdjup intill omlöpets mynning i spillfåran anläggs en nivåtröskel nedströms omlöpets mynning.

För förbättrande av **nedströms** vandring avser Skellefteå Kraft att

5. anlägga ett låglutande s.k. intagsgaller (alfagaller) med flyktöppningar och avledning samt bygga om befintlig fiskväg till avledningsränna för fisk från intagsgallrets flyktöppningar ned till spillfåran.”.

Skellefteå kraft AB avser att ansöka om tillstånd för att förbättra såväl uppströms- som nedströms fiskvandring och att ansöka om införande av en s.k. sänkingsgräns.

**Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund, Sportfiskarna, har tagit del av rubricerat underlag för samråd och önskar lämna följande synpunkter gällande detta. Vi vill även i detta yttrande lyfta situationen i sin helhet för tydlig och informativ belysning av vårt svar.**

### **Helhetssyn enligt Sportfiskarnas mening**

Statistiken för Hednäs kraftstation i Åby älv är tydlig: i år, 2017, har 108 laxar och 54 öringar registrerats vid Hednäs kraftstations fisktrappa. Att den befintliga laxtrappan inte fungerar tillfredställande är alla överens om sedan många år, numera även Skellefteå Kraft. Antalet laxar som lyckats ta sig förbi den 150 meter långa trappan har inte förändrats nämnvärt sedan 2001. Dödligheten för lax vid kraftverket har under åren blivit väl dokumenterat, bland annat i SVT:s Uppdrag granskning, då man visade hur lekvandrande lax fastnade i pooler nedströms kraftverkets spillränna och dog. Laxar har även hoppat ur fisktrappan och dödats, 2016 dokumenterades att 15 laxar och 13 öringar dog. Dödligheten för nedströmsvandrande vuxen fisk är inte undersökt men är sannolikt omfattande.

Elfiskeresultaten visar att de 170 kilometrarna uppströms Hednäs även är så gott som tomma på lax. Elfiskeresultaten i de nedre 40 kilometrarna av älven nedströms kraftverket är däremot bra och producerar merparten av älvens laxar. Hednäs kraftverk står för 0,4 procent av Skellefteå Krafts totala vattenkraftsproduktion. Produktionen är 9 GWh/år och motsvarar då ungefär 1,5 vindkraftverk.<sup>1</sup>

### **Sportfiskarnas yttrande överlag utifrån underlag från samråd (dokument samt samrådsmöte)**

Under samrådsmötet redovisas av Skellefteå Krafts kontrakterade konsultfirma Norconsult att fiskräknare är beslutad att installeras för uppströms passage, men Sportfiskarna anser att också nedströms ska det utrustas med fiskräknare såsom en kontrollåtgärd.

Det informerades också om att omlöpets effektivitet ska kontrolleras under 8 år – vilket Sportfiskarna bemöter i nedanstående avsnitt.

Norconsult informerade om att den ena flyktvägen vid fingrinden för nedströmsmigrering ska vara djupare för kelt-migrering vintertid.

Representanter för Skellefteå Kraft uttalade också att kostnaderna för fiskvandringståtgärderna är budgeterade att landa på ca 15,5 miljoner kronor, vilket enligt Sportfiskarna är att anse såsom en "glädjekalkyl", och åtgärderna kommer att genomföras oavsett den så kallade "Branschfondens" stadgar. Representanterna uttalade också att vattenförekomsten nedströms Hednäs kraftverk redan är klassad såsom av god ekologisk status och att det nedströms genom tänkta fiskvandringståtgärder så också kommer att göras.

Sportfiskarna anser också såsom Älvräddarnas representanter, att även kringliggande kommuner måste omfattas av all planering i detta projekt då vissa av påverkansfaktorerna inte är kända fullt ut,

---

<sup>1</sup> Källa; se Skellefteå Kraft AB:s hemsida

att all sprängning i området ska undvikas samt att all data i projektet görs och redovisas tillgängligt för alla och envar.

I samrådsunderlaget anges på sid 20: "Långsiktigt förväntas fiske påverkas positivt av åtgärden." vilket Sportfiskarna anser är ett för obestämt verifieringsbart kontrollmärke ("långsiktigt") – här bör det fastställas ett första årsintervall för kontroller av de föreslagna åtgärderna: 3 år (se nedan).

Den positiva trend som Skellefteå Kraft uttalat föreligger för Åbyälvsloxen i sitt uttalande på <https://www.skekraft.se/om-oss/hallbarhet/miljoansvar/forbattrad-fiskvandring-vid-hednas-kraftstation/fragor-och-svar-om-hednas-kraftstation/#box-no-4>: "Åbyälvsloxen har, precis som regionens övriga älvars laxstammar, utvecklats positivt sedan 1970-talet. Utvecklingen beror främst på att begränsningar av fisket i havet infördes på 1980-talet och att fiskevård i älvarna påbörjades vid samma tid." anser inte Sportfiskarna är en trend som går att hänvisa till i vetenskapligt syfte för projektet ifråga då statistiken för Hednäs kraftverk är redovisad inledningsvis av detta yttrande och talar sitt tydliga (negativa) språk.

### **Sportfiskarnas yttrande i detalj**

Inledningsvis är det Sportfiskarnas huvudståndpunkt att utrivning av Hednäs kraftverk är det alternativ som är tillämpligt med hänsyn till omständigheterna för det aktuella fiskbeståndet – för nu och i framtiden och detta också utifrån omkringliggande miljöer och utvecklingsmöjligheter.

Sportfiskarnas alternativa ståndpunkt, vilket följer hittillsvarande redogörelse i form av samrådsunderlaget, i föreliggande ärende presenteras härmed detaljerat nedan och detta alternativs förespråkande är avhängigt att följande kontrollåtgärder efterföljs av Skellefteå Kraft AB.

Sportfiskarna anser att Skellefteå Kraft bör året efter färdigställande av planerade fiskvandringståtgärder, påbörja en 3-årig undersökning av åtgärdernas effektivitet. Följande parametrar bör undersökas:

- Överlevnadsgrad av lax- och öringkelt vid nedströms passage förbi Hednäs kraftverk.
- Vandringsbeteende av både lax och öring vid uppströms migration förbi Hednäs kraftstation. I undersökningen ska ingå beräknad fördröjning av fisk vid migration förbi Hednäs kraftverk.
- Smoltöverlevnad vid nedströms passage förbi Hednäs kraftverk. I undersökningen ska ingå andel och överlevnadsgrad av smolt som passerar via flyktöppning vid intagsgaller och andel och överlevnadsgrad av fisk som passerar genom turbinen.

Vid ovan undersökningar bör princip om "best available technique" tillämpas, t.ex. för att beräkna antal fisk som når anläggningen och potentiell fördröjning vid uppströms migration bör en ekoräknare installeras inom nära avstånd nedströms kraftverk och resultat kontrolleras mot en kameraräknare i anslutning till inlopp av omlöp. Både radiotelemetri- och pitt-tagundersökningar bör

vara lämpliga tekniker vid kontroll av kelt- och smoltbeteende och överlevnadsgrad vid nedströms migration.

Skellefteå Kraft konstaterar i underlag för samråd, se sid 20, att "långsiktigt ska Hednäs ej utgöra något hinder för lax och öring så att någon av arternas ålderstruktur, fortplantning eller utveckling väsentligt påverkas". För att uppnå detta bör följande konkreta mål antas:

1. Minst 95 % av all utvandrad lax- och öringskelt bör överleva passage nedströms kraftverk och kraftverk ska inte orsaka en fördröjning vid nedströmsmigration. Vid nedströms migration ska den kumulativa mortaliteten ligga till grund för beräkning av överlevnadsgraden.
2. Vid uppströms migration ska minst 95 % av all lax och öring som når område i omedelbar anslutning till kraftverk hitta till och passera omlöpet inom en tidsperiod av maximalt 3 dagar<sup>2</sup>.
3. Överlevnadsgrad av smolt i nedströmsmigration ska inte understiga 95 %. Vid nedströms migration ska den kumulativa mortaliteten ligga till grund för beräkning av överlevnadsgraden.

Problem som dokumenteras direkt vid driftstart av fiskvandringsåtgärder ska omedelbart åtgärdas med avseende på bästa tillgängliga teknik.

Om ovan tre mål inte uppnåtts inom en period av tre år efter färdigställande av planerade fiskvandringsåtgärder måste ytterligare åtgärder omedelbar planeras och utföras inom en tidsperiod av inte mindre än två år.

Om ovan tre mål inte uppnås och kompletterande åtgärder inte utföras kommer Skellefteå krafts anläggning vid Hednäs även fortsättningsvis vara ett hinder för lax och örings fortplantning och kraftverket måste omedelbart stängas och nedrustas.

#### **Övriga synpunkter.**

Gällande det låglutande fingallret, vilket omnämns såsom "alfagaller" (sid 14 i samrådsunderlaget) anser Sportfiskarna att bästa tillgängliga teknik numer visar på att detta ska utgöras av en spaltvidd som inte överstiger 10-13 mm.<sup>3</sup>

Flyktöppningar vid turbininloppet måste dimensioneras så att vattenvolymen kan anpassas efter lax- och öringsmolt och kelts migrationsbehov. För att flyktöppningar inte ska sätta igen med skräp bör en ytläns eller ett grovgaller placeras uppströms åtgärden. Flyktöppningars funktion måste kontrolleras dagligen under tiden som smolt- och keltutvandring sker.

---

<sup>2</sup> HaV:s rapport 2013:14 sid 90

<sup>3</sup> HaV:s rapport 2013:14 sid 30

Enligt rapporten HaV 2013:14 är utloppet av avledningsrännan av stor betydelse för åtgärdens funktion. Placeringen ska vara sådan att nedfallet sker utan risk för fysisk skada och att predationsrisken minimeras. Predationsrisken kan minskas genom att låta förbipassagen mynna på en plats som gör det svårt för predatorer att fånga fisk som passerar. Sportfiskarna anser att nuvarande förslag till placering av utloppet av avledningsränna i ett lugnvatten uppströms nivåtröskel kan medföra risk för ökad predation och ytterligare åtgärder bör utföras för att minska sådan risk.

För Sportfiskarna,

Glenn Douglas

Projektledare lax

Anders Karlsson

Biträdande generalsekreterare

Jeanethe Karlsson

Miljöjurist